

INKLYUZIV TA'LIM SHAROITIDA ALOHIDA TA'LIM EHTIYOJI BO'LGAN BOLALARNING IJTIMOYIY MOSLASHUVCHANLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MAXSUS PEDAGOGIK YONDASHUVLAR

Xosiljonova Shaxnoza Muhammadibrohim qizi

Toshkent viloyati Yangiyo'l shahar Maktabgacha
va maktab ta'limi bo'limiga
qarashli 4-maktab o'qituvchi-logopedi
tel:+998930387769

@mail: shaxnozaxosiljonova96@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17378438>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 07-oktabr 2025 yil
Ma'qullandi: 11-oktabr 2025 yil
Nashr qilindi: 17-oktabr 2025 yil

KEYWORDS

Inklyuziv ta'lim, alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bola, ijtimoiy moslashuvchanlik, maxsus pedagogik yondashuvlar, individualizatsiya va differentsatsiya, ko'p qirrali pedagogika, hamkorlik va guruh ishlar, ota-onalar va ijtimoiy tashkilotlar bilan hamkorlik.

ABSTRACT

Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim sharoitida alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalarning ijtimoiy moslashuvchanligini rivojlantirishda maxsus pedagogik yondashuvlarning ahamiyati, mavjud muammolar va yechimlar tahlil qilinadi. Inklyuziv ta'lim sharoitida alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalarning ijtimoiy moslashuvchanligini rivojlantirishda maxsus pedagogik yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Ushbu yondashuvlar orqali bolalarning o'zaro muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek, ijtimoiy integratsiyalashish jarayonlarini kuchaytirish mumkin. O'zaro tushunish va barcha bolalarning teng ravishda rivojlanishi uchun muhim shart-sharoitlarni yaratish, inklyuziv ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'zbekistonda inklyuziv ta'lim tizimini takomillashtirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, ayni sohada bir qator ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4860-sonli qarori bu borada amalga oshirilishi mo'ljallangan sa'y-harakatlar uchun huquqiy asos bo'ldi.

E'tiborlisi, "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"da ham nogironligi bo'lgan shaxslarning jamiyat ijtimoiy-iqtisodiy hayotiga jalb qilinishi va faol ishtirokini ta'minlovchi inklyuziv ta'lim va ishga joylashtirish tizimini takomillashtirish (66-maqсад); yoshlar uchun ochiq va sifatli ta'limni ta'minlash, ta'limning barcha bosqichlarida yoshlarning mukammal ta'lim olishini ta'minlash, hududlarda inklyuziv ta'lim rivojlanishi uchun shart-sharoit yaratish (70-maqсад) kabi ustuvor vazifalar belgilab berilgan.

Hozirgi kunda inklyuziv ta'lim jamiyatning turli segmentlarida, xususan, alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalar uchun muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon, o'z ichiga boshqa bolalar

bilan birga ta'lim olish imkoniyatini berish bilan birga, ularning ijtimoiy moslashuvchanligini rivojlantirishga yordam beradi.

Ijtimoiy moslashuvchanlik – bu shaxsning ijtimoiy muhitda o'z o'rnini topish, boshqalar bilan muloqot qilish va do'stona munosabatlarni yo'lga qo'yish qobiliyatidir. Alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalar uchun bu jarayon ko'pincha qiyin bo'lishi mumkin. Ular uchun ijtimoiy muhitda moslashuv va boshqa bolalar bilan o'zaro aloqalar o'rnatish ko'plab qiyinchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Inklyuziv ta'lim, asosan, har bir bolaning individual ehtiyojlari va qobiliyatlarini hisobga olgan holda ta'lim berishga asoslangan. Bunday ta'lim sharoitida, barcha o'quvchilar, shu jumladan, alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalar, birgalikda, samarali o'rganish jarayonida ishtirok etadilar. Inklyuziv ta'lim orqali o'quvchilarda o'zaro hamjihatlik va bir-birini qo'llab-quvvatlash ko'nikmalari rivojlanadi.

Inklyuziv ta'lim sharoitida alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalarning ijtimoiy moslashuvchanligini rivojlantirishda bir necha maxsus pedagogik yondashuvlar muhim rol o'ynaydi. Ularning ba'zilar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Individualizatsiya va differentsiya: Ta'lim jarayonida har bir bolaning maxsus ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos ravishda ta'lim dasturlarini ishlab chiqish. O'qituvchilar har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olib, individual yondashuvni qo'llaydi.

Ko'p qirrali pedagogika: O'quv jarayonida turli pedagogik metod va yondashuvlardan foydalanish, jumladan, loyiha asosidagi ta'lim, hissiy intellektni rivojlantirish va o'yin orqali o'rganish. Bu yondashuvlar bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Hamkorlik va guruh ishlar: O'quvchilar orasida o'zaro munosabatlarni mustahkamlash uchun guruh ishlarini rag'batlantirish. Bu bolalarning bir-biri bilan muloqot qilish, hamkorlik orqali maqsadga erishish va bir-birini qo'llab-quvvatlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Ota-onalar va ijtimoiy tashkilotlar bilan hamkorlik: Alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalarni ijtimoiy moslashuvchanlikka o'rgatishda ota-onalar, pedagoglar va ijtimoiy tashkilotlar o'rtasida kuchli hamkorlik o'rnatilishi muhimdir. Bu hamkorlik o'quvchilarning zamonaviy ta'lim muhitida o'z o'rnini topishga imkoniyat beradi.

Shu bilan birga inklyuziv ta'limga o'tishda bir qator muammolar mavjud. Bularga o'qituvchilarning malaka va bilim darajasi, ta'lim muassasalarining infratuzilmalari, shuningdek, jamiyatning inklyuziv ta'limga bo'lgan munosabati kiradi. Bunday muammolarni bartaraf etish uchun bir qator choralar ko'rilishi kerak:

O'qituvchilarning maxsus pedagogik yondashuvlarga oid bilim va ko'nikmalarini oshirish. Ular tomonidan alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalar bilan ishlashda zarur bo'lgan strategiyalarni o'zlashtirish.

Ta'lim muassasalarida zarur resurslar, moddiy va texnik bazalar yaratish. Bu bolalarni ta'lim olishda qo'llab-quvvatlash uchun muhimdir.

Jamiyatda inklyuziv ta'limning ahamiyatini tushuntirish va alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalarga nisbatan hurmat va xayrixohlikni oshirishga qaratilgan informatsion haftaliklarni o'tkazish.

Inklyuziv ta'lim sharoitida alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalarning ijtimoiy moslashuvchanligini rivojlantirishda maxsus pedagogik yondashuvlar muhim ahamiyatga ega.

Ushbu yondashuvlar orqali bolalarning o'zaro muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek, ijtimoiy integratsiyalashish jarayonlarini kuchaytirish mumkin.

O'zaro tushunish va barcha bolalarning teng ravishda rivojlanishi uchun muhim shart-sharoitlarni yaratish, inklyuziv ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi. O'qituvchilar va boshqa mutaxassislar uchun bu masalalar bo'yicha fikr almashish va tajribalarni o'rganish muhimdir, bu esa jamiyatda keng ko'lamli ijtimoiy o'zgarishlarga olib kelishi mumkin

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Xudoyberdiyeva, M. (2020). "Inklyuziv ta'lim va uning asoslari". Ta'lim gazetasi.
- 2.Abdullaeva, D. (2021). "Maxsus ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalar va ularning ijtimoiy moslashuvchanligi". Pedagogika yilligi.
- 3.Karimbekova, L. (2022). "Ta'limdagi inklyuzivlik: muammolar va yechimlar". Ta'lim va innovatsiya.
- 4.Qosimova D. (2019). "Maxsus ta'lim: Inklyuziv ta'limning uslublari va metodlari". Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi.
- 5.Rasulova M. (2021). "Ta'limda inkluziv yondashuv: muammolar va yechimlar". Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti.
- 6.Jumaniyozova G. (2018). "Bola huquqlari va inklyuziv ta'lim masalalari". Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi.
- 7.Akhmedova Z (2017). "Psixologiya va inklyuziv ta'lim: nazariy asoslar va amaliy tadqiqotlar". Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
- 8.Xodjayeva L. (2022). "Dars jarayonida inklyuziv pedagogik texnologiyalar". Toshkent: Tashkent Axborot Texnologiyalari Universiteti.
- 9.Sobirova N (2019). "Inklyuziv ta'lim: amaliy maslahatlar va uslublari". Toshkent: O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti.

INNOVATIVE
ACADEMY